

Izlazi početkom i polovicom svakoga mjeseca. Cijena joj na godinu za našu državu 1 fr. a. vr. a za ine pokrajine 1 fr. 25 novčića i šalje se kao i rukopisi, plaćenom poštarinom uredništva.

BENJAMIN I SOROKIĆI TURK,

namijenjena pučkoj pouci, zabavi i gospodarstvu.

Oglase uvršćujuć uz običnu cijenu, bezimernih dopisih ne prima. a rukopisale mevraca „Uredništvo Vile“, koje se nalazi pod naslovom: Bogdása: z. p. Somogy-Sellye: županija Baranja.

Broj 2.

U Baji. 19. siječnja, 1876.

Godina 6.

RASTANAK.

Od voćke se odkide ogranak,
Od drage mi nastade rastanak:
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moje srce!

Srce bole jer se s dragom dilim
Od žalosti za njom gorko cvilim;
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moje srce

Jarko sunce zalazi kraj gore,
I osvane kod rumene zore:
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moje srce!

Cvjetnim poljem rosica zatrepće
Iz oka mi suzica se kreće:
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moj srce!

Kud polazim zamnom crviece vene,
Neka vene kadno nema mene:
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moje srce!

Još ću ljubiti draga tvoje lice,
Još ću grliti tebe ljubimice:
Zbogom ostaj golubice!
Zbogom ostaj moje srce!

Da zna polje rad šta srce bole
Isto polje puklo bi napole:
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moje srce.

Jarko sunce za oblak se krije,
Nek se krije kadno drage nije:
Zbogom ostaj golubice
Zbogom ostaj moje srce!

Ruža cvate u dva — u tri krata
Savij ruke meni oko vrata:
Zbogom ostaj golubice,
Zbogom ostaj moje srce!.

Jukić.

ZAŠTO MLADJI NEPOŠTIVAJU STARIJE?

(Konac.)

Prije su poglavari po selih i gradovih prvi bili u crkvi, da se Bogu nediljom oduže; danas idi kud god hoćeš, naći ćeš ih svagdi, samo ne u crkvi. Da bude nedilja nekim ponosom pogazena, to se danak utjerava i u nedilju, ovršbe dielom pripremaju, a dielom isti dan izvadaju. Pa ipak su blagajne prazne, a procesi vise o klinu!

Ovo sam samo sbog toga naveo, da roditelji uvide: zašto će odsele krivica svim teretom na njih padati?

Evo se svi rješavaju dužnosti da mladje Bogu privadjaju. Pa koj dan će isto tako raditi i škola. Jer se evo i ona počima sramiti, što je dosad na čelu nosila križ Isusov!

Kakav znak hoće da primi? neću da iztraživam. Već samo kanim otvoriti oči roditeljem, da vide: kakva je pretežka dužnost, koja se veže u buduće jedino o njihov vrat!

Može biti da jim država nikad neće zloću njihove djece o vrat objesiti da ih pred sviet iznese, buduće bi tim načinom i svoju sramotu odkrila.

Al neka budu sigurni kako nemogu uz svu ustavnost da od svoga praga odbiju samovoljnu smrt — tako je sigurno, da će sva zloća djece prokletstvom na nje pasti, da ju kao izmet iznesu na sudnjem danu pred cio sviet!

Ako se roditelji osvieste, da je njihova krivnja: što se nepoštivaju, onda je sigurno, da će se s vriemenom i država probuditi, te, rumenilom stida oblivena, pripoznati, da je njezina krivnja: ako se zakoni nepoštivaju.

Stari rodoljub.

MOHAČ, 1526.

I. Sgode prije užasnih događajah.

G. 1520 hodočasteć Selim u Drinopolje na grob svojih predakah na putu u Kuirlubi umre i nasliedi ga jedini mu sin Sulejman, ratoboran i odvažan momak.

Iste godine mjeseca studenoga stigne Bergham, turski poslanik, u Peštu s izjavom, da je prijestol bizantinski zasjeo novi veliki vezir Sulejman 2. i da od Ugarske zahtieva harač. U to stigne kralju novčana pomoć od pape, a liepari rieč prkosa od njemačkih knezovah, te nehtje pristati u platu harača. To videći Bergham pričinio se ko da želi primirje, te se tajno izvješćivao o stanju Ugarske i pograničnih joj tvrđjavah. Premda su i kralj i doglavnici mu to opazili, pogibeljna poklisara turskoga nehtiedoše odpraviti, već ga uzdržavaše sto dulje u krilu Ugarske i bez odgovora na sultana i bez odluke na rat. Taj slučaj razsrdio je Sulejmana neznađšeg se dosjetiti, da se čast vraća u zajam. Jer ko što su sada radili Ugri, tako je učinio pred dve godine Selim, vodivši ugarskoga poklisara Belaja po Misiru i Siriji.

Za to vrieme Berghamova boravka u Ugarskoj odu Brodarić i Verbőczy k papi u Rim sbog novčane podpore dočim su se drugi poslanici zaputili u Poljsku, da uzišću savjet od Šišmana. I to tako tajno budne poduzeto, da se turski poklisar njihovim nakanam ni dosjetiti nije smio. Te dok su se odputili zadržavao se Bergham u Jögru.

U taj čas posluži Petru Kegleviću bojna sreća, te potuču pod Jajcem turskoga pašu Mustafa. A Ugri, bud usljed te radostne viesti, bud usljed onih tvrđjavah, da će papa Ugarskoj znatno pomoći, uzdrže još dulje Berghama u zemlji.

Razjaren na to Sulejman utabori se na dan sv. Petra i Pavla kod Drinopolja s 300.000 momakah. A iz tabora pukne glas, da Sulejman nastavlja otcem si započeto djelo. Dobro je znao, da mu se otac nekoć prorokom zakleo u Kairu: pobiedi li, da će podići tri mošeje, i to: jednu na iztoku u Jeruzolimu; drugu na sjeveru u Budimu i, treću na zapadu u Rimu.

Ufajuč se dakle da će mu pomoći „Allah i Njegov Prorok“ udari s 100.000 vojakah prana Biogradu. Mahomedbeg povede 18.000 u Vlašku, a Ahmetbeg 20.000 pod Sabac; otle pako namjeravao je i prot Biogradu.

Nije dugo potrajalo pao je Sriem s Mitrovicom i Zemunom; a sa slabom svojom posadom Ahmetbegovu maču podlegao je grad Sabac, pao njegov zapovjedalac Simo Logodi sa svojimi branilci vojnici, koje je Bogom zakleo nit hjezati nit smalaksati već do noge viteški pasti. Dočim je vitežki Keglević grad Jajce, odvažno čuvao i neprijatelja hrabro suzbio.

Pad grada Sabca osokolio je Sulejmana novom snagom, te je udario s vojskom proti Biogradu. Zapovjednik Biograda Hedervary biaše, veli Jászay, bogar i slavičan muž, nu slab vojak: jer kad je tvrdjavi i gradu prietila najveća pogibelj, obučen u ruho častnika Tome Morea, pobjego je sramotno sa pozorišta.

Hedervaromu tada biahu doglavnici: Bojnaj, Ivan Bot i Blaž Flah, pridruženi, te su u svoje vrijeme otkrili kralju, da nemaju juriti hrane, nit bojne obskrbe. U toj stisci zapovjedi kralj Ljudevit vlastelom i redovom, da dođu viećat u Tolnu; te obeća da će iza sporazumka ma i glavom pohititi Biogradu u obranu.

Uzalud kraljevu pozivu i saborskoj odredbi ostali su i velikaši i plemići većim dielom kod kuće. Ono nekoliko tisućah vojakah, što se sakupilo u Tolni, uputi se Biogradu. Na molbu kraljice Marije pripomogo je Ljudevitu nadvojvoda Ferdinand sa 3000, a Sisman poljački sa 6000 momakah. Nu koja hasna, kad su došli u Ugarsku prekasno! Okrom toga zahman je snubio kralj Zapolju' da se složi s nadvornim županom (palatinom,) koji je već bio pojurio s nekoliko hiljadah vojske Biogradu, on kao zakleti dušman palatinov nehtjede se odazvati kraljevoj želji, i tako razcejpkani idjahu u jaz propasti.

Biograd se junački branio šest punih nedeljah. Neimavši branioci vojnici više praha i olova, klonu duhom i, Moro izdade grad pod uvjetom, da se posadi podieli sloboda. Al Turčin, izuzam Morea izdaju, svu posadu sasieće na komade!

Sulejman, učvrstivši popravci i posadami osvojene gradove, odlučiti put Carigrada, jer je bila priljubila jesen. Te može biti nebi iza toga sretnoga pečetka ni bio razmeljao rata, da ga nesmotreni kralj Ljudevit, slušajući si viećništvo, nije tomu silovao. Silovao ga je pako tim, što je potajno zaklao poklisara turskoga Berghama i spalio sva pri njem se nalazeća pisma, kad je čuo da je pao Šabac i Biograd. Truplo pako Berghamovo dao baciti u veliki ribnjak, ližući iztočne zidine Tatajgrada. (1) Taj strašan zločin, ta silna uvreda parajuća srce pravu svakoga naroda i potajnost, kojom je izveo to zlodjelo ogorčilo je sultana na osvetu.

Kad su Ugri čuli da je Biograd pao, pretrnuli su i, prenov s driemeža, uvidili su strašnu pogibelj, u kojoj se nalazila Ugarska. Te su se 6. listopada na državnom saboru u Hloku savjetovali nazočni zastupnici kako da odbiju preteću nevolju, a kako da utvrde i očuvaju Petrovaradin, Slankamen i Titelj od neprijatelja? Da se pako to postigne zaključili su redovi na saboru u Budimu, da se utjeruje izvanredan porez, usljed koga bi unišlo u državnu pjeneznicu šest milijunah dukatah.

Iza minula budinskoga sabora otide Ljudevit u Stolnibiograd, dje se 10. prosinca proglasi punoljetnim; te položiv krunitenu zakletvu, počeo sám vladat Ugarskom. Nu njegova vlada ni sad nije prudila zemlji; jer su redovi i saborski članovi oko izvoda zaključakah bili vrlo mlitavi. Pobirači porezovna novca guli su nebogi puk naopako i većinom profrčkali sabrani novac u stranačke svrhe. A posljedica toga bezsviesticnoga koraka bijaše ta: **d a d r ž a v a n i t j e i m a l a n o v c a n i t v o j a k a h .**

To bezakonje usilova kralja, da je umolio Ferdinanda: nebi li njegova vojska posjela više tvrđjavah u Hrvatskoj i Dalmaciji? Osim toga obrati se i na papu Adrijana 6-og Leonova nasljednika, glede pomoći. Al papa, zaokupljen crkvenimi poslovima: Njemačkom naime i Luterovom reformacijom, s druge pako strane zavadio se franački kralj Franjo I. s Karlom, te Ljudevitu ništa drugo neučiniše, dolim obećanje pripomoć.

Od inih vanjskih vladarah da se Ugarska neima nikakvoj pomoći nadati znao je i kralj, a znala je i sva zemlja.

Poklem je pako Turčin svejednako uznemirivao Moldaviju, Vlašku, dapače Slavoniju i Hrvatsku, sazvao je kralj državni sabor g. 1523 na sam Gjurgjevdan nanovo u Budim. Na tom saboru pretresali su oteci domovine; o dohodcih kraljevih, o utjeri poreza, o vojskovođji, o obrani tvrđjavah, te o boljem vojačkom zaptu. Tu zaključie najveći dotad porez: **n a s v a k i n a i m e d i m n j a k u d a r e p o d v a d u k a t a p o r e z a .** Zaključie, da jednoposjednici plemići imadu osobno ić u rat; veći vlastelini imadu s posjeda od 10 podanikah poslat na vojnu po jednoga vojnika.

Na tom istom saboru imenovan je Pavao Tomory, fratar reda sv. Franje, prabiskupom kaločkim. Netievši on izprvice da primi tu odličnu čast, zasjede ipak nadbiskupsku stolicu po želji i nagovoru papina poslanika.

Za sve to vrijeme pripravljao se dušman kršćanstva za rat.

Sile kralja Ljudevita biahu rasonodjene, il bolje rekuć razpršene i jako nesložne. Veliki redovi, plemići, i boljari tratili su skupo vrijeme stranom u veselju, stranom u zavadi. Te je austrijski poslanik Herberštajn usilovan bio javiti Ferdinandu: da nije vidio ni čuo, da

je ikoja zemlja pod suncem većom pókvarenostju i neslogon razsuta ko Ugarska. (2)

Nije dakle čudo, da je Sulejman prezirao Ljudevita čuvši, da mu je nesložna kraljevina u najkukavnijem stanju. Pripievši početkom g. 1524 iz Stambula pisao mu je list, a u listu izmed ostaloga ovo: „Ti znaš, da smo si glavni komad tvoje zemlje pokorili prvim nasrtom. Kako čujem ti hoćeš da se sa mnom ogledješ, a zaboravljaš, da sam nemal polusvieta gospodar, te hoću, da je sva zemlja, sav sviet moj. Ti neznáš, da mi samo dielak vojske treba da te satarem. Poštuj si zemlju, koje je s dielom, što sam ga osvojio od tebe, velika ko konjušnica! Riečju: vojsku ću ti potući, Budim osvojiti, vjeru uništiti!“

Tim gordim listom naviesti Sulejman Ljudevitu rat. I udari na Ugarsku sa 130.000 devah, nosećih brašno i ječam; zatim sa 3000, mazgah nosećih prah i olovo i, napokon s 300 topovah.

Već je Sulejman osvojio tvrđjavu Šabac, Zemun i Biograd, tu glavnu točku Ugarske, branjenu nekoć vitežki Ivanom Kapistranom i Hunjadijem, kad je Ljudevit nanovo moljakao vanjsku pomoć od vladarah. Nu umjesto pomoći dobi i opet pusta obećanja, a saborske odluke ostaše mrtvo slovo na papiru.

BUNJEVCEM O NOVOM LJETU.

(J. Hranlović.)

Oj, bunjevački rode,
Gle slavjan brat ti pruža
Iz cvjetja vjenac savit.
Iz milolikih rnža!

I pjesmiom te svojom
I pozdravom te sreća,
I sto ti želi željah
U oči novog ljeta.

Oj buji mi i rasti,
Oj širi se i cvati,
Dok na nebu, će sunce
I mjesec s učmi sjati.

A dnevi nek se tvoji
U miru blagom kreću,
I svaki neka nosi
U skutu svom ti sreću.

A knjiga ti i znanje
Nek ostri umne sile,
A srce nek ti pjesmom
Plemene naške Vile.

Pa dok ti srce kuća
Viek svojim slovom sbori
A diljem tamnih gorah
Nek pjesma tvoja ori.

Oj bunjevački brate
Viek sreću brani roda,
A svim nam nek je geslo
Dom, vjera i sloboda!

Pa složno bratac bratu
U sili pruži ruku
I sreću s njime dieli
I voljko trpi muku!

Tad dom će tebi rode
Bit sreće same siele,
A pjesnik će ti blažen
Ovinut vjencem čelo!

NOVE MJERE.

Evo prvim siećnjem stupaju nove mjere u život. Od potrebe je dakle, da jih svaki od nas upozna, ako neće da bude prevaren. Vili bi veoma žao bilo, kada bi se to i zbilja dogodilo, pa zato donosi ovo kratku uputu u te nove mjere. Nu nikomu nebudu na pameti, da će se tu na dugo i široko razpravljati o tom kako su te mjere nastale i što ja znam sve o čem: o tom neće biti tu govora. Ovaj list je ponajprije namijenjen prostomu puku, pa zato ćemo mi sasvim naprosto samo u toliko o novih mjerah govoriti, koliko sudimo, da je za prosti puk od koristi za svakdanji život. Odatle ipak nesliedi, da i drugim neće dobro doći ovaj kratki napatuk, pače mislimo, da će mnogomu od njih biti od veće koristi, nego li kakova ciela knjižica, koja o tih mjerah znanstveno razpravlja.

1. Ponajprije se pita, kako će se po novoj mjeri dužina, širina, dubljina, visina itd. mjeriti? Sve to smo do sada mjerili hvatom, koj se dieli na šest stopah, a svaka stopa opet ima dvanaest palacah, a palac pako dieli se na 12 crtah. Kada je koja stvar manja bila od hvata, mjerili smo ju stopom; a kada nam je i stopa bila za koju stvar prevelika onda smo ju mjerili palcem. Velike smo daljine mjerili na milje a poznato je da milja ima četiri hiljade hvatih. Osim toga služili su se trgovci u dućanu rifom. Komu je rif n. pr. platna bilo premnogo,

(1) Péczely (Totis-trgovništvo.)

(2) Herberstetn: Comment. rerum moscovit. Kod Palugjaja, sv. I. str. 193

